

Ракова О.М.
студентка 2 курсу
факультету психології, політології та соціології
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА - АКТУЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

Одне з центральних місць, як у вітчизняній, так і в сучасній світовій політології займає вивчення такого феномену як політична еліта. Вона являє собою сукупність людей, яка визнається у суспільстві як найкраща і добірна. Саме дослідження політичних еліт раніше і в наш час, виступає одним із провідних напрямків політичного аналізу, без дослідження якого неможливо уявити вивчення сучасної політики. Проблема політичної еліти в політичній науці загалом, і в українському суспільстві зокрема була, є і буде актуальною.

Вивченням та дослідженням поняття еліти в свій час займалися вчені, серед яких виділяють французького дослідника Ж. Сореля та італійського вченого В. Парето. Поняття «еліта» було введено до обігу на рубежі XIX-XX ст. Під елітою як правило розуміють - провідні верстви суспільства, які здійснюють керівництво у певних галузях життєдіяльності людей. Саме поняття «політична еліта» ввів в політичну науку В. Парето, розуміючи під цим поняттям правління кращих, він також висував теорію про існування дещо іншої еліти, а саме - контреліти. В подальшому розвитку політологічної думки свої ідеї та роздуми щодо політичних еліт висловлювали і Г. Моска, і Р. Міхельс, якими було запропоновано перші концепції еліт [1, с. 190]. Політична еліта завжди була і залишається кращою групою людей, яка має за мету вирішення різноманітних завдань майже усіх сфер суспільного життя.

Слід зазначити, що феномен політичної еліти займав і займає досить вагоме місце у працях вітчизняних вчених. Серед українських дослідників питанням теорії політичних еліт займалися В. Бебик, С. Вовканич, Б. Кухта, М. Пірен, А. Пахарєв, М. Головатий та інші. Також можна виокремити дослідників, що присвятили свої праці вивченню саме проблеми формування політичної еліти України. Це - Н. Бойко, О. Гладкий, О. Майборода, Д. Табачник та інші.

Після проголошення незалежності в Україні швидкими темпами почала формуватися так звана нова еліта, про яку відомий український політолог А. Пахарєв говорить, що саме процес становлення і первинного формування еліти пов'язан з об'єднанням у владних структурах її представників [2, с. 8]. На думку М. Головатого, на сьогоднішній день еліта виступає більш формальною політичною елітою, тобто тією, яка відповідає лише деяким елементам цього поняття. Попри різноманітні дослідження, які були розроблені низкою вчених, натеper не існує єдиної думки щодо трактування терміну «політична еліта» та розуміння цього поняття.

Розглядаючи праці вітчизняних дослідників, можна говорити про те, що кожен з них вкладає свою цінність в трактування даного поняття і кожен розуміє цей феномен, що з'явився в політичній думці, по-різному. Так, можна привести приклад однієї української дослідниці, а саме І. Сало про те, що характеристика сучасних політичних еліт України призводить до загальної депресії, і не видно просвітлення у цього. Натомість, слід сказати, що, незважаючи і на досить негативне ставлення щодо політичної еліти в нашій країні деяких вчених, саме поняття «політична еліта», на мою думку, прийшло до політології надовго, адже закріпилося воно в політологічній науці досить міцно.

Термін «еліта» з етимологічної точки зору ґрунтовно розглядала М. Пірен, яка зазначала, що політична еліта має два основні значення. Еліта - це невелика сукупність людей, яка має певні якості та ознаки, які їх вирізняють серед інших людей і які сприяють тому, щоб займатися формуванням суспільних думок. І також еліти, на її думку, це найкраща, найцінніша група в суспільстві, яка стоїть над масами і саме покликана керувати цією масою. Також М. Пірен зазначає, що політична еліта - це є ті люди, які покликані надавати приклад всьому іншому суспільству, створюючи певні зразки поведінки і суспільних потреб. Так, наприклад, Г. Ашин вважає, що більшість аналітиків та політологів під політичною елітою розуміють ту частину суспільства, яка володіє доступом до інструментів влади, рветься до влади і панує над суспільством. Він також трактує цей феномен як правління тих, хто являє собою найактивнішу частину панівного класу.

Свою увагу дослідженню політичних еліт приділяв також відомий вітчизняний політолог В. Бебик. «Політична еліта - це частина класу або суспільного прошарку, яка усвідомлює свої специфічні інтереси, свою організованість і відокремленість, активно детермінує спосіб і умови реалізації тих чи інших завдань, поглядів немалої, а значної соціальної групи як соціальної спільноти» - казав політолог. Він виділяв два типи еліт: ті, які формується усередині великих класів і спільнот, та еліт влади, які є саме виразниками інтересів правлячих кіл осіб [3, с. 107-108].

Отже, проаналізувавши деякі підходи щодо визначення політичної еліти, можна впевнено казати, що під політичною елітою найчастіше мають на увазі певну меншість суспільства, яка представляю собою самостійну, найкращу, вищу та достатньо привілейовану групу, яка в свою чергу наділена особливими психологічними, соціальними і політичними якостями, а також та, яка бере безпосередню участь у прийнятті і здійсненні рішень, пов'язаних з використанням державної влади або впливом на неї [4, с. 320]. Політична еліта є саме складовою правлячої еліти і саме як її складова частина вона поділяється на відкриту і тіньову. Відкрита або, як її ще називають, «прозора» еліта - це, насамперед, публічні політики, які займають певні позиції у державній владі: народні депутати, члени уряду, державні службовці високого рангу. Під тіньовою елітою мають на увазі людей, які справляють сильний вплив на прийняття державних рішень завдяки своєму багатству або неординарним особистим якостям, але діють не публічно, а кулуарно, іншими словами «в тіні». Саме така класифікація політичних еліт найбільш притаманна українській державі.

Проаналізувавши декілька підходів щодо трактування та розуміння феномену політичної еліти, які розглядали в своїх працях українські вчені - політологи, можна з упевненістю казати, що політична еліта займає вагоме місце в політичній думці і політичній науці України. Проблематикою формування політичної еліти в українській державі займалися також видатні вчені, які найбільшу увагу приділяли саме становленню еліт в Україні, в період переходу від комуністичного режиму до демократії.

Говорячи про політичні еліти, як про досить важливий предмет в політології, а також про їх розвиток в українському суспільстві, можна лише додати, що в Україні на даному етапі слід казати не про еліту, а про так звану «псевдоеліту». Поняття псевдоеліта представляє собою певне явище, яке більше відноситься до держав, яким у минулому притаманні були тоталітарні політичні системи, адже наша держава ще знаходиться в процесі посткомуністичної трансформації, але навіть це не заважає більшості дослідників вивчати феномен політичної еліти, пропонувати свої підходи щодо трактування і визначення цього терміну та умови розвитку політичної еліти в майбутньому України. На завершення можна лише додати, що політична

еліта, на мою думку, повинна в першу чергу, ставити собі за мету досягнення тих чи інших цілей, які б в першу чергу стосувалися народу, тобто правління для народу.

Література

1. Юрій М.Ф. Політологія. Навчальний посібник / М.Ф. Юрій. - К. : Дакор, КНТ, 2006. - 416 с.
2. Пахарєв А. Політична еліта. Формальна?Справжня? / А. Пахарєв // Віче. - 1997. - № 11. - С. 3-14.
3. Бебик В. Еліта, елітарність, лідерство / В. Бебик // Віче. - 1993. - № 7. - С. 107-112.
4. Кулагін Ю.І. Політологія: Підручн. для вищ. навч. закладів / Ю.І. Кулагін, В.І. Полуріз. - К.: Альтерпрес, 2002. - 612 с.